

ЛЕОНІД ГЛІБОВ (1827-1893)

План

1. Біографічні відомості.
2. Питання громадсько-культурного життя в газеті «Черниговский листок».
3. Літературна спадщина: поетичні твори; байки; твори для дітей; спроби у прозі та драматургії.

Література

1. Бондар М. Леонід Глібов: Негативи, позитиви, маски / М. Бондар // Слово і Час. – 1997. – № 4. – С. 52-61.
2. Гур'єв Б. Леонід Глібов. Літературний портрет / Б. Гур'єв. – К.: Дніпро, 1965. – 97 с.
3. Деко О. Твори [В 4-х т.] – Т. 4: Літературознавство; Справа про літературний бандитизм / О. Деко. – Мюнхен – К., 2001. – 416 с.
4. Деркач Б. Леонід Глібов. Життя і творчість / Б. Деркач. – К.: Дніпро, 1982. – 252 с.
5. Марценюк С. Слово і Час Л. Глібова / С. Марценюк // Дивослово. – 1996. – № 9. – С. 60-61.
6. Ходанич Л. Феномен Леоніда Глібова [Текст] / Л. Ходанич // Українська література в загальноосвітній школі. – 2002. – № 1. – С. 48-50.

Талановитий поет-лірик, блискучий байкар, творець дитячих загадок і акровіршів, улюбленець української дітвори – таким постає перед сучасним читачем Леонід Глібов, він же Дідусь Кенир. Його перу належить 107 байок-пердин, 40 ліро-пісенних творів, десятки віршованих загадок і відгадок, п'єса «До мирового», чимало творів російською мовою. І. Франко високо оцінив байкарську спадщину митця, підкресливши, що вона є «головним титулом заслуги» письменника, назвав його «найкращим українським байкописом», а його вірші найменував – «перлинами української лірики». Справді, саме Л. Глібову судилося стати найвидатнішим українським байкарем, позаяк його байки підняли післясковородинівське байкарство на новий, вищий щабель розвитку.

Леонід Іванович Глібов народився 5 березня 1827 р. в с. Веселий Поділ, Хорольського повіту на Полтавщині, в родині управителя маєтків магната Родзянка. У цього поміщика у різний час бували Т. Шевченко і О. Пушкін У маєтку Порфирія Родзянка в с. Горби, Кременчуцького повіту, куди батько переїхав по службі, минуло раннє дитинство Леоніда. Тут він був свідком неймовірних знущань і утисків, що їх зазнавали кріпаки від свавільного поміщика. Сільське оточення прищепило юнакові глибоке відчуття живої української мови, знання фольклору.

Початкової грамоти навчила мати, Орина Гаврилівна, культурна й освічена жінка. Вже з 13 років почав віршувати, перша відома поезія «Сон» датована 1841 р. Ранні російськомовні твори видані в 1847 р. під назвою «Стихотворения Леонида Глебова» (меценатом був хазяїн-домовласник Василь Прокоф'єв).

Л. Глібов навчався у Ніжинському ліцеї (1849-1855), де познайомився з українською літературою, зокрема з «Кобзарем» Т. Шевченка, «Приказками» Є. Гребінки. У 1856-1858 рр. учителював у повітовій школі с. Чорний Острів на Поділлі, потім викладав географію та історію у Чернігівській чоловічій гімназії. Належав до передових педагогів свого часу, уроки насичував цікавим життєвим матеріалом, нерідко зачитував у класі окремі статті, які готував для газети «Черниговский листок». Учні глибоко поважали свого вчителя і зберегли про нього добру згадку на все життя. У своїх спогадах О. П. Косач-Кривинюк (сестра Лесі Українки) писала про свого батька, у минулому – учня Глібова: «В Чернігівській гімназії батьковим учителем... був Леонід Глібов, і батько завжди дуже тепло, з великою симпатією і пошаною згадував його, дуже любив його байки, силу їх знав напам'ять і гарно декламував нам».

У Чернігові Л. Глібов зближується з прогресивними колами інтелігенції, що об'єднувалась у так звані громади, які проводили переважно культурно-освітнянську роботу: видавали підручники та книжки українською мовою для народу, організовували недільні школи. Примкнувши до громади, Л. Глібов бере активну участь в її роботі, йому пощастило добитися дозволу на видання газети «Черниговский листок», котра виходила російською мовою, але в ній друкувалися твори й українською мовою. У кінці 1863 року його звинувачують в антиурядовій пропаганді, забороняють видавати газету та звільняють з роботи, висилають із Чернігова. У цьому ж році в Києві виходить його збірка «Байки» (нерозповсюджений тираж згодом було знищено). Для письменника почалися довгі місяці й роки безробіття під адміністративним наглядом, злидні, хвороби, домашні нещастя. Тільки наприкінці 1867 р. чернігівське земство призначило його на посаду завідувача друкарнею, де він і працював до кінця життя. У 1872 році в Чернігові виходить друге видання «Байок», куди увійшло п'ятдесят творів (повторене в Києві 1882 року). Усі наступні спроби видань чи перевидань байок за життя письменника наштовхувалися на цензурні заборони.

Справжнє творче горіння повернулося до Л. Глібова наприкінці життя. Він починає друкуватися в галицьких журналах «Дзвінок» і «Зоря». За останні чотири роки письменник створює українською мовою більше, ніж за весь попередній час, популярність його зростає.

1891 року чернігівська громадськість відзначила п'ятдесятиріччя творчої діяльності Л. Глібова. Надійшли вітальні адреси, телеграми з різних міст України. Четвертий номер «Дзвінка» був повністю присвячений ювілярові.

Протягом 1890 -1893 років байкар написав понад 50 віршованих загадок, жартівливих пісеньок та акровіршів для дітей, що вирізнялися дотепністю, щирістю, досконалістю художньої форми і друкувалися під псевдонімом «дідусь Кенир». У пошані й славі, але фізично розбитим, майже зовсім сліпим доживає Л. Глібов свої останні дні. 10 листопада 1893 року від астми й хвороби серця на 66-му році життя його не стало.

Як літератор, Л.Глібов розпочинав свою творчість російськомовною поезією. Його перша поетична збірка «Стихотворения Леонида Глибова» (1847) складалася з 50 російських віршів, позначених сильним впливом творів

О. Пушкіна, М. Лермонтова, В. Жуковського. Однак ця збірка не тільки не принесла митцю слави, але й не визначила його мистецької самобутності, творчої індивідуальності.

Ще гімназистом Л. Глібов, за свідченням біографів, читав «Кобзар» Т. Шевченка, «Приказки» Є. Гребінки, був знайомий з поетом О. Афанасьєвим-Чужбинським. Ці факти стали першими потужними чинниками в творчому підході молодого поета до української мови, в усвідомленні ним національно-культурного змісту своєї діяльності. Поетичне бачення життя Л. Глібов набагато виразніше розгорнув у творчості українською мовою. Якщо в російськомовній поезії спостерігаються певна скованість почуття, однолінійна інтелектуальна дотепність та орієнтація на чужі стилістичні зразки, то стихія українського мовлення виявляється значно ближчою його творчому темпераменту. У ній він знаходить найадекватніші засоби художнього відображення знайомого з дитинства селянського світу, глибоко проникає в душевний стан ліричного героя (аж до міфологічних основ життя етносу). Органічнішим, життєвішим і багатоманітнішим стає його гумор. Сама художня дійсність набуває об'ємніших вимірів, колоритних характеристик. Ця закоріненість зв'язку зі своєю землею лежить в основі і його етичних переконань (передусім у байках) та значною мірою – в загальних естетичних і культурософських поглядах.

Перші українські ліричні твори письменника друкувалися в «Черниговских губернських ведомостях», а пізніше в «Основі» і «Черниговском листке». Доробок Глібова-лірика тяжіє до тих поетичних зразків, головною жанрово-стильовою ознакою яких є елегійний роздум, романтична споглядальність. Однією з ознак, що вирізняє поета, є художня активізація відомих із фольклору цілісних першоелементів світовідчуття.

Його перші ліричні вірші (а також окремі трохи пізнішого часу) написані в народнопісенному дусі, переважно коломийковим 14-складником. Поет розгортає цілісне органічне переживання, співвіднесене з образом людини з народу. Провідною тут є тема кохання: мовиться про дівочу красу («Ясне сонечко, втомившись...», «Паняночка», «До ворожки»); обділеність симпатією («Летить голуб понад полем...», «Розмова»); конфлікт між закоханими («Ой не цвісти калиноньці...»).

Уже в перших віршах постає така особливість поезики, як широка персоніфікація об'єктів природи та включення їх у переживання героя. Почуття видається героєві таким органічним, що він без вагання звертається до місяця з осторогою: «Гляди – не влюбися!», маючи на увазі дівчину, яка заповонила його власну уяву («Ясне сонечко, втомившись...»). У вірші «Розмова» дівчина веде тривалий діалог із лугом, добираючи йому пари знову-таки серед об'єктів природи. Умовна дія, до якої залучені «годи» (роки, літа) у вірші «Думка» (1858), відповідає рівню щирих простонародних уявлень героя («Як дівчину коханую, / Я вас поцілую!.. Нехай же вам, годи мої, / Легесенько йкнеться / Та з іншими, та з кращими / Хороше живеться!..»). Цим віршем поет виходить на інший, провідний мотив своєї творчості (не тільки ліричної) – спомин про давнє минуле («Я згадую інший ранок, / Інший вечір бачу, / Та й думаю: було колись

– / Тепер не побачу...»). Цей здавна відомий в українській поезії мотив Л. Глібов розробляє послідовно й оригінально. У різних модифікаціях його проведено крізь усю лірику поета («Вечір», «Журба», «Зіронька», «На перелазі», «Над Дніпром», «У степу», «Думка» («Турбується наш невсипущий світ...»). Цей мотив завжди має у Л. Глібова елегійну тональність. У створенні конкретного образу минулого («Вечір», «Зіронька») вирішальне значення надано самому моментові огляду й переживання великого часового проміжку між минулим і теперішнім: «Нема чутки, нема вістки, / І не озовуться, – / Тільки в степу речі мої / За вітром несуться...» («Думка», 1858). Якщо в цьому творі образом, контрастним до минання людських літ, виступає Дніпро, який «шумить, біжить стародавній, і буде шуміти», то в «Журбі» («Стоїть гора високая...») – картина щорічного оновлення природи.

Елегія «Журба» невдовзі після написання була покладена на музику В. Лисенком і стала народною піснею. І. Франко зарахував її до «правдивих перлин української лірики». Ця мелодійна журлива пісня вводить у світ душевних переживань ліричного «Я». Він не є звичайним байронічним героєм, у якого «хиле серденько і плаче, і болить». Це інтелігентна людина, чиї «дні щасливі і радості» відпливли з течією тієї річки, в яку двічі не вступиш («...молодість не вернеться, не вернеться вона!»). Це й типово українська душа з її здатністю до сердечного сумування, проте й усвідомлення того, «Як хороше, як весело / На білім світі жить!». Рухомий психологічний портрет оформлено на основі тотожності й нетотожності внутрішніх станів ліричного героя і природи. Розвиваючись за скупю, але зримо розставленими образними віхами («гора високая», «зелений гай», «річенька», «три верби» тощо) та постаючи в задушевності викладу, поетична думка формує багатшаровий за своєю структурою ліричний твір із потужним емоційним потенціалом. «Журба» – це медитація про минулість людини й вічне оновлення природи, про цінність буття, поезія, що довго ще чаруватиме красою коломийкового вірша, граційністю вислову.

Особистісні, суто індивідуальні враження й спомини склали зміст елегії «У степу», написаної на схилі літ. Поет поглиблює й розширює часову ретроспективу: поряд з описом молодості, яка «літала на коні» й минала в розвагах на лоні хутірської природи, виведено недругорядну постать дідка-пасічника, який розповідає «про давню давнину». Час у художньому світі Глібова, звичайно ж, історичний. Але він мав би бути, в уявленні автора, повільноплинним. Із прискоренням руху часу пов'язує поет і загибель улюбленого «зеленого гаю», й падіння моральних критеріїв, і новий, неприйнятний для нього, стан суспільного життя.

Уявлення про культурно-естетичні й громадсько-суспільні позиції Л. Глібова поглиблює громадянська тема його поезій. Чинником розвитку суспільства поет вважав не політичну боротьбу, а багатшарову національну культуру, просвіту мас, міцні моральні засади, виведені з традиційної народної етики. Митець не поділяв позиції непримиренності щодо суспільної цілісності, проте почуття честі, чесності й справедливості, засвоєні з досвіду народу, змушували його до констатації загального благополуччя свого часу.

Ряд творів засвідчує, що поета вражала гострота суперечностей суспільства: «Там щастя декому добро судить. / А там біда сльозами злидні мочить» («Думка», 1893). Щонайменше з підозрою й осторогою дивився він на ті суспільні типи, які в його поезії представляють «дукач», «пан-гаман» («Думка», 1893), «кишеня грошовита» («У степу»), «скоробагатько» (байка «Скоробагатько»), за наступом яких бачив посилення злиднів, нищення заповідної природи, моральну деградацію (з віршами цієї тематики перегукуються й деякі конфліктно гострі байки). «І жаль мені, квилить душа моя, / Що бачать те і терплять люде», – такий емоційний присуд в останній строфі вірша протиставляє поет будь-яким виправдальним сентенціям на зразок: «Так і давно було, то так воно і буде».

Прикметно, що в поезії Л. Глібова, де так тривко прокладено зв'язок між сучасністю й віковою традицією, за умов досить активної розробки козакофільської тематики в українській літературі того часу, немає жодного твору про козацьке минуле України (мимобіжна й обережна згадка про нього, досить неоднозначна, міститься у вірші «Над Дніпром»: «Була колись доля; траплялось тоді / І слави чимало, багато і шкоди...»; у загадці «Веселий, ясний був деньочок...» наявне бурлескне зниження образу козака, що в ньому на комічний лад постає рослина – горох). Не в звичаях козацтва, не в пам'ятних для історії баталіях і внутрішніх уособицях, а в повсякденному добронабутньому житті народу шукав поет етичний оплот і культурні витoki.

Ще одна група в поезії Л. Глібова – твори описової і повістувальної лірики. За різними особливостями поетики до цієї групи тяжіють незакінчена поема «Перекотиполе» та звід загадок. У них представлені барвисті замальовки сцен побуту («Ярмарок», «Перекотиполе»), природи (загадки «Котилася тарілочка...», «Була собі бабуса Гася...»), дитячих ігор та розваг («Веснянка», «Зимня пісенька»). Колоритне, сповнене фантазії зображення різних речей, сил природи тощо особливо притаманне для загадок. Посилює його прийом очуднення, реалізований уведенням постаті Дідуса Кенира, з яким трапляються найнеймовірніші пригоди. Загадки (їх у доробку Глібова 27) засвідчують самотність метафоричного мислення поета, вираженого не в прямій формі, а через посередництво метаморфоз, фантастичних подій, чудесних явищ. Автор загадок дає волю невтримній уяві, потягу до парадоксу, оксюмору, гротеску (так, комар постає як «невідомий птах», «довгохвостий, гостроносий, на восьми ногах»; герой лякається зустрічі з «проявою»-дорогою: «Довга-довга і страшенна, / Мов гадюка здоровенна, / Голова десь за горами, / Ноги вперлись між лісками»). У групі творів описової та повістувальної лірики й ліро-епіки Глібов розкриває ті риси художнього письма, що притаманні й для його байкового доробку, зокрема в зображенні предмета; деякі з цих творів близькі до байок більш специфічними ознаками, наприклад, у вірші «Пташка» цілком очевидна присутність дедуктивної ідеї («веселочка-воля» є милішою від «зерна і водиці», обіцяних у клітці), у зводі загадок – казковість обстановки, комізм ситуацій, головне ж – персоніфікація об'єкта зображення та явище іноказання.

З 90-х років Л. Глібов почав писати вірші для дітей («Веснянка», «Пташка», «Зимня пісенька»), що прищеплювали читачам любов до природи,

праці, творчості, підносили високі моральні якості, вчили любові до рідної мови, її краси й милозвучності. До народних пісень близький алегоричний жарт «Квіткове весілля». Майбутній поет зростає серед квітучої природи Полтавщини, в дитинстві охоче вирощував квіти, за що його називали «Льолик – квітчастий королик». У «Квітковому весіллі» діють такі персонажі, як «хрещатенький Барвінок», «Фіалочка блакитна», Фасоля, Нагідки, Мак, а темп вірша відповідає такту танцю.

Л. Глібов став творцем нового в українській літературі жанру – акровірша., у якому перші літери рядків, прочитані згори вниз, утворюють слово або й цілий вираз.

Отже, кращими зразками україномовної поезії Л. Глібова стали вірші «Журба», «Летить голуб понад полем», «Ой не цвісти калиноньці», «Зіронька», «У тихих небесах святих», «Моя веснянка», «Nocturno», «Вечір». «У степу». Завдяки глибокій ліричності, тяжінню до народної пісні, чимало його поетичних творів стали народними піснями, романсами. Характерною рисою лірики Л.Глібова є її медитативність. Провідними мотивами лірики поета стали оспівування почуття кохання, змалювання картин рідної природи, рідше – соціальні мотиви.

Байки – найбільша частина творчого доробку Л. Глібова, що принесла йому популярність. Публікацію їх на сторінках «Черниговских губернських ведомостей» та «Черниговского листка» аж до 1863 р. постійно супроводжувала рубрика чи підзаголовок: «Из Крылова». Творчість російського байкаря певною мірою була для Глібова першозразком. Так, багато глібовських байок мають ближчі чи дальші сюжетні відповідники у творах українських та російських байкарів, у Езопа, Федра, Лафонтена, у фольклорі, але в більшості випадків схему мандрівного байкового сюжету він обирав за криловською версією. Досить швидко, після кількох байок-перекладів («Вовк і Кіт», «Лебідь, Щука і Рак»), український байкар виходить на вищий рівень творчого ставлення до сюжетних запозичень: з'являються значно віддалені від первісного джерела переспіви та переробки; нарешті, чимала частина байок Л. Глібова становить собою цілком оригінальні твори, що їх із творами І. Крилова споріднюють лише найзагальніші елементи сюжетної схеми. Поряд із цим існує численний ряд байок («Горлиця й Горобець», «Снігур та Синичка», «Сила», «Мальований Стоп», «Жук і Бджола», «Скоробагатько», «Паляниця й Книш», «Кундель» та ін.), сюжетний задум яких цілковито належить Л. Глібову.

Байка Л. Глібова орієнтована на якомога ширше, реально предметне, художньо самодостатнє зображення народного життя та пошук у ньому тривких етичних і етнічно-світоглядних першооснов.

Байки Л. Глібова за часом їх написання можна розділити, при всій їх тематичній різноманітності, на дві групи: байки, написані в 50-70 рр. (зібрані в збірці 1872 р.) і байки 80-90-х рр. У байках першого періоду (1853-1872 рр.) важливе місце посідає зображення різних сторін самодержавно-поміщицької системи дореформених і післяреформених років з її жорстоким визиском селян-кріпаків, насильствами і розбоями, цинічно-зневажливим ставленням до

трудового люду («Вовк і Кіт», «Гадюка та Ягня», «Вовк та Зозуля», «Вовк та Мишеня», «Лев та Миша», «Громада»). У конкретних умовах самодержавно-поліцейської реакції 50-60-х рр. критика Глібовим огидних явищ кріпосницько-бюрократичної сваволі часто набирала виразного сатиричного характеру, сприяючи визріванню активного протесту мас проти соціальної несправедливості. Подібні сатирично-викривальні мотиви звучать і в творчості письменника 70-90-х рр., конкретизуючись в інших персонажах, розкриваючи нові соціально-економічні відносини. Він, як і раніше, засуджує сваволлю самовладних і бундючних адміністраторів (Шулік і Левів), для яких прояв насильства над підвладними є норма їх поведінки («Ластівка й Шуліка», «Лев на облаві»). Зображення хижацтва Шулік і тупої жорстокості Кунделів читач сприймав як осуд безкарної пансько-урядової сваволі («Кундель»). Л. Глібов картав паразитизм, пристосуванство і лакейську розбещеність Коників-стрибунців, Цуциків («Коник-стрибунець», «Цуцик»), на противагу їм підносив трудову мораль народу, його безсмертну творчу силу, чесне служіння суспільству («Шелестуни»).

Живий і жвавий діалог патлатого і запанілого щеняти і сумлінного сторожового Бровка виявив у байці «Цуцик» не лише дві конкретні вдачі, а різні життєві філософії – неробського самовдоволення (першого) і праці без очікування подяки. Більше того, при типізації образу Бровка Л. Глібов творчо розвинув засоби, використані П. Гулаком-Артемовським-байкарем. Так, Рябко з байки «Пан та Собака» розкритий у плані соціальному (підлеглий завжди винен перед паном, провинився він насправді чи й ні), професійному та побутово-простонародному (найбільший, мовляв, дурень, хто мріє догодити дурним панам). Л. Глібов же сполучив із цими ще й такий принцип творення образу, як національно-історичний. Адже Бровко терпить Цуцика, кориться йому і лише пошепки проклинає. Це той історично вироблений комплекс покори, що його намагалися викоренити з української душі Т. Шевченко і Леся Українка, Є. Маланюк і О. Ольжич. Глібов же, обережний після неприємностей, яких довелося зазнати в час наступу реакції поч. 60-х років., передав цю пасивність народу, безправність простолюду й інтелігенції словами: «Бровко мовчить і ямовчу, води не сколочу...»

Гумор, іронічні та сатиричні сценки у байках живі, іскрометні, виразні, вихоплені із самого виру народного життя. Байкар широко використовує прийоми драматургічного мистецтва – монологи й діалоги, риторичні запитання й вигуки, обірвані фрази тощо. Нерідко мораль байки формулюється в чіткому афоризмі, що згодом сприйматиметься вже як прислів'я: «Дурний порядок – дурне й діло», «Хто вище злізе, дужче пада», «Чого не втямиш – не берись» та ін.

Байки Глібова складають по-своєму масштабну, детально і з захопленням вималювану картину народного життя, заснованого на тривких моральних засадах старовини, прикметного мобільністю й гостротою емоційного реагування, розсудливо-тверезим, а водночас поетичним і фантастичним уявленням про світ. У них представлене – у формах іносказальних (персонажі в образах тварин, рослин, предметів тощо) чи в безпосередньому зображенні

(«Охрімова Свита», «Два Кума», «Диковина», «Осел і Хазяїн», «Пеня», «Старець», «Ведмедик», «Ясла» та ін.) широке коло життєвих обставин, учинків, звичаїв, способів поведінки, вірувань простого люду. У панорамному розгортанні постають розмірений, ґрунтовний, розмаїтий у проявах, переважно селянський побут, робота, дозвілля чи організований навколо тривкої простонародної основи життєвий уклад інших верств.

Увесь цей широкий світ людського життя представлено через байкові, переважно комічного чи трагікомічного характеру ситуації, пригоди, події, що дають змогу показати його у різноспрямованому розвитку, примножити аспекти його образного бачення. Зокрема, розгорнуто такі фабульні схеми, як драматизм відчуження від справжнього ества («Мальований Стوپ», «Фіалка і Бур'ян»), глибина часових змін («Лев-Дідуган», «Дідок у лісі»), антагоністичне протистояння персонажів («Вовк та Ягня», «Гадюка і Ягня»), дискусивне зіштовхування протилежних життєвих настанов («Ластівка й Шуліка», «Муха і Бджола», «Вовк і Кундель»), суперечка про міру значущості («Шелестуни», «Собака й Кінь», «Горшки», «Камінь та Черв'як»), гостра спокуса («Пеня», «Скоробагатько»), запізніле каяття («Зозуля і Горлиця», «Лев та Миша», «Білочка») та ін. У значній кількості байкових творів Глібова в багатогранному емоційному супроводі розгорнуто ситуації недомислу («Лящі», «Ясла», «Співаки», «Музики», «Півень і Перлинка»), самовпевненості обмеженого розуму («Хазяїн та Шкапа», «Осел і Соловей», «Собака й Кінь»), доведення дії до абсурду («Хазяїн і Осел», «Вівці та Собаки», «Купець та Миші», «Деревце»), одержимості марнославством («Шпак», «Цяцькований Осел», «Торбина», «Синиця», «Сила», «Дуб і Лозина»).

Байка Глібова загалом тяжіє до реалістичного напрямку української літератури, але творчий метод байкаря – не глибинний зрілий реалізм (у його байці відсутнє трагічне самоусвідомлення героя, яке й неможливе було в цьому жанрі). Реалістичною ознакою байки Л. Глібова є предметність зображення – пластична випуклість образів і динаміка події. Об'ємність викладу нарощують і ґрунтовні зображення давнього українського побуту, й зриме окреслення обставин дії, і пейзажні та інтер'єрні замальовки, й загалом небагатослівне, але психологічно чутливе ведення повістування («Скоробагатько»). Специфіка байкового жанру надає авторові можливість для змалювання окремих персонажів у рисах їх близькості до натуральних представників тваринного й рослинного світу, речей. Творчо використовує поет байкову умовність, межу між «прямим» смислом та інакомовністю, між натуральним образом персонажа та його персоніфікацією: «Неначе пані на перині, /Лежить торбина в гарній скрині! /І по селу, й по хуторах, /І по купцях, і по панах,– /Пішла про неї слава всюди...» («Торбина»).

Художня майстерність байкаря проявляється і в творенні образів персонажів. Поет дещо психологізує вчинок, роздум, мовну партію героя відповідно до домінантної риси його як образу-типу («Свиня», «Жук і Бджола», «Ластівка й Шуліка», «Цяцькований Осел») та поглиблює ці елементи у співвіднесенні зі становищем і ситуацією (наприклад, несміливе звернення Деревця до Панаса з проханням вирубати навколишні дерева). У ряді моментів

персонажі наділені індивідуальними рисами, включені в багату міжсуб'єктними стосунками художню ситуацію; деякі з них («Цуцик», «Осел і Соловей», «Вовк і Кундель») намічаються як самостійні характери.

Глібовські алегорії – алегорії в широкому значенні слова, тобто звичайні іносказання. Це образ, що, виконуючи повновагу функцію у творі, виявляє водночас внутрішню потенцію бути співвіднесеним із більш чи менш узагальнюючою тезою або ж із конкретними реаліями якогось іншого плану. У такому розумінні можна назвати алегоричними ряд байок Глібова – «Щука», «Вовк та Ягня», «Торбина», «Квіти», «Чабан і Комар», «Ведмедик» та ін. Байкар-новатор при цьому не нехтує цілковито можливостями алегоризму (іносказальності), виявляючи творче, «ігрове» відношення.

Запозичаючи мандрівний сюжет, Л. Глібов не тільки ґрунтовно «українізує» його в подробицях та в психології персонажа, а й уміщує в національну прафольклорну ретроскопію, акцентує в ньому елементарні, первісні ходи, відкриває приховані глибинні шари. Так, за сюжетом байки Крилова «Фортуна и Нищий» (1816) написано байку «Старець» (надруковано 1890 р.). У Глібова виникає не просто повчальна притча на тему захланності, яка не може зупинитися й насамкінець утрачає все до решти, – український поет створює атмосферу казковості, відсутню у Крилова; місце емблематично-безликої Фортуни заступає семіотично повновагий, узятий з української міфології образ Долі. В її устах оживає потаємна мрія убогого про багатство. Герой в уяві мусить пройти разючу, захоплюючу дух дистанцію від «старця» до «дуки» з власним переродженням та зміною визначальних обставин свого життя. У фіналі твору пристрасно оплакується марення, що виявилось даремним.

До більш елементарного ретроскопічного сприйняття повертає Глібов сюжет і в байці «Ягня» (1890), написаній за взірцем криловського «Ягненка» (1819). Сюжетна схема приблизно однакова в обох творах: Ягня одягає вовчу шкуру, лякає отару й зрештою дістає добру «наминачку» від собак, які прийняли його за вовка. Український байкар при цьому докладно змальовує протагоніста дії, відшукує мотив, що спонукає його до зміни личини. Тим самим відчуття реальності вчинку значно сильніше, ніж у напівумовній дії байки Крилова. Сама подія представлена з примітною емоційністю, переживаннями персонажів (крім Ягняти, тут діють іще пастух та «бідна мати») й автора («Де й дівся сміх, піднявся стон і плач, / Насилу бідного оборонили. / От так, як бач, із жартів лиха наробили»). Тут починає бриніти драматизм роздвоєння на початкових стадіях формування внутрішнього світу примітивно-цілісного персонажа, передані дух маскараду, стривоженість і загальне збудження, що вноситься зміною чийогось образу, а водночас і серйозність покарання за роль, яка героєві заборонена.

Байка «Лисиця-жалібниця» належить до числа ліризованих байок. Так, ліричним є опис квітучого гаю: «У тихому гаю...» Не поступається авторській і пряма мова Лисички, яка сентиментально-розчулено вихваляє праведне життя, дорікає Котам за ненажерливість, щоби за мить «прехорошенько» (тут пестливі форми напоєні легкою іронією) поїсти Пташат, що випаи з гнізда. Дещо ширша

мораль застерігає читача перед лукавими людьми: «Лукавий чоловік словами нас голубить...»

Складнішою своїм змістом бачиться байка «Мальований Стовп». Ключ до її розуміння дає пояснення сина поета, який зауважив: в основі тут – дійсна історія селянина, що вибився в чиновники, а потім каявся через це. В експозиції байки – поетична картина української ночі 9 «нічка тихая, мов чарівниця тая, / Прибралася у зорі золоті»). У тому ж ліричному плані передано внутрішню драму Стовпа, який усвідомив: щасливою для нього була та пора, коли він був іще самим собою (зеленим деревом), шумів серед степу широкого, в якому лунала козацька пісня: «Ой, гук, мамо, гук!» Л. Глібов має його ще не сухим стовбуром, бо на згадку про колишнє Стовп ронить сльози. У цілому ж байкар показав не процес переродження людини, приреченої на презирство трудящих., а філософськи по-сковородинівськи та ліро-драматично розкрив оте каяття через придушення власної сутності, відмову від свого «природженого діла».

Серед творів українських байкарів саме байка Глібова спроможна певною мірою передавати немовби відроджене відчуття первісного анімізму. Персонажі окремих байок Глібова, не будучи характерами, виступають не просто як персоніфікації сил природи, – вони наділені здатністю відносно розгалуженого, емоційно нюансованого психічного життя (особливо часто – стани смутку, розпачу тощо). Означуючи певну ментальну якість, елементи незвичайного одушевлення предметів, сил природи, рослин і тварин досить відчутні у байках «Огонь і Гай», «Дідок і Вітряки», «Мальований Стовп», «Зозуля й Горлиця», «Торбина», «Деревце», «Квіти», «Хмара», «Коник-стрибунець».

У байках Глібова відбилосся фольклорне (з реліковими ознаками міфологізму) розуміння трагічного й комічного. Трагізм подій і ситуацій загалом не сягає рівня фольклорних творів пізнішого часу (наприклад, пісень про кохання, історичних пісень). Він щонайбільше елегійний, у сучасному значенні слова майже невідчутний (навіть у тих творах, де йдеться про загибель персонажа, крах його усталеного способу життя). І це не тільки тому, що відсутня гострота індивідуального самоусвідомлення (що взагалі рідкісне в жанрі байки), а й тому, що автор заміщає можливу трагічну напругу сюжетного фрагмента лірично-сентиментальним переказом, подобою ритуального оплакування, які немовби узаконюють безсилля персонажа в протистоянні Долі та спрямовують почуття на пошуки примирення з нею («Вовк та Ягня», «Скоробагатько», «Гадюка і Ягня»).

Народна сміхова культура своєрідно позначається й на образіві оповідача. Він у структурі байки не центрований, має досить широкий діапазон – від мудрого інтелігента, уважного до народної етики й естетики («Жук і Бджола», «Мальований Стовп», «Фіалка і Бур'ян», «Троянда» та ін.), до фольклорного жартівника-бальяндрасника (особливо виразно в байках «Пан на всю губу», «Троєженець», «Лев та Миша», «Охрімова Свита», «Жаба й Віл», «Музики», «Танці»). У кожному разі те «викриття», яке здійснює оповідач, – надто специфічне, дуже не схоже на односпрямовану сатиру й інвективу. Опосередковані, непрямі форми його зумовлені не тільки іносказаністю, езопівською мовою, а й створенням навколо персонажів і подій засобами

оповіді комічно багатозначного, далеко не завжди беззастережно-саркастичного, художнього світу, нерідко зв'язаного з національним фольклором. До визначальних рис поетики Глібова-байкаря належать:

- схильність до розгорнутих сюжетів;
- пейзажні описи;
- майстерність мовних партій;
- зв'язок із фольклором (казкові зачини, приказки, прислів'я);
- версифікаторське новаторство, що продемонструвало великі можливості нерівностопного («вольного») ямба у створенні розмовних, наспівних, ораторських та інших інтонацій, в описах, у ліричних і філософських відступах, у веденні оповіді;
- динамізмом і гнучкість у ритмічному відтворенні ходу подій і переживань.

Байка Глібова посіла унікальне місце в українській поезії XIX ст. і стала винятковим явищем серед зразків цього жанру, тому байкар мав право стверджувати:

Здається, байка просто бреше,
А справді ясну правду чеше,
Нікого в світі не мине,
Читайте, згадуйте мене.

Глібов-поет – характерний представник провідних тенденцій української поезії другої половини XIX ст. Його творча спадщина – насамперед його ліричні перлини. етологічні (тобто ті, які описують нориви, поведінку) байки. дитячі твори – класичне надбання української красної словесності.